

*Людмила Петришин,
професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Олег Мороз,
здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність І10 Соціальна робота та консультування,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Постановка проблеми. Соціальні ініціативи відіграють важливу роль у житті громади, адже вони допомагають вирішувати місцеві проблеми, підвищувати якість життя та зміцнювати соціальну згуртованість. Це спосіб для людей висловити бажання брати участь у змінах, впливати на соціальну політику та створювати середовище, де кожен відчуває свою відповідальність за розвиток громади. За визначенням О. В. Безпалько, «соціальні ініціативи - це діяльність різних організацій, об'єднаних ідеєю соціальної активності, турботи про навколишній світ і перетворення його засобами соціальних проєктів» [2, с. 64].

Виклад основного матеріалу. В об'єднаних територіальних громадах України соціальні ініціативи стають важливим інструментом для розвитку та самореалізації людей. Вони допомагають зміцнити соціальний капітал, активізувати громадянське суспільство і налагодити партнерські стосунки між владою, бізнесом і жителями. За визначенням О.В. Семенової, соціальні ініціативи – це «добровільні дії громадян або груп, спрямовані на реалізацію суспільно значущих ідей, проєктів чи програм» [10, с. 112].

Сучасна українська та зарубіжна література пропонує різноманітні наукові підходи до вивчення соціальних ініціатив. Соціологи бачать у цих ініціативах спосіб соціальної мобільності та самоорганізації громадян, які сприяють формуванню горизонтальних зав'язків у суспільстві. Інший підхід, трактує соціальні ініціативи як інструмент публічної участі, що поєднує зусилля громадян і місцевої влади для досягнення соціально значущих результатів. Цей підхід базується на розвитку культури участі, співвідповідальності громадян і принципах прозорого управління.

У європейській науковій традиції соціальні ініціативи часто розглядаються через призму соціальних інновацій та визначаються як нові рішення соціальних проблем, які

покращують ефективність, справедливість і стійкість суспільного розвитку. Такий підхід важливий для розуміння того, як українські громади можуть створювати інноваційні форми взаємодії – від громадських просторів до соціальних підприємств. З огляду на наведене вище, можна виокремити три основні підходи до розуміння соціальних ініціатив: *соціологічний*, що розглядає їх як форму самоорганізації; *управлінський*, де вони виступають інструментом публічної участі; та *інноваційний*, який бачить у них джерело нових моделей соціальної взаємодії. Поєднання цих підходів формує методологічну основу для аналізу впровадження ініціатив у громадах України.

Соціальні ініціативи бувають різними за формою та змістом, а їх класифікація допомагає краще зрозуміти, як вони впливають на розвиток громад. У сучасній науковій літературі прийнято поділяти соціальні ініціативи за тим, хто їх реалізує, на що вони спрямовані та який мають масштаб дії [9].

Серед суб'єктів реалізації соціальних ініціатив можна виділити кілька основних категорій. Так *громадські ініціативи* зазвичай ініціюються самими мешканцями, громадськими організаціями, активними групами та неформальними об'єднаннями. Їхня головна цінність у тому, що вони відображають реальні потреби та інтереси громади, допомагають мобілізувати ресурси місцевих жителів і формують культуру взаємопідтримки. Наприклад, у багатьох об'єднаних територіальних громадах активні групи організовують волонтерські рухи для підтримки малозабезпечених родин або створюють громадські простори для дітей та молоді. Наприклад, у Хмельницькому реалізується програма «Громадські ініціативи», яка надає фінансову підтримку для невеликих локальних проєктів до 200 000 грн, якщо організація чи мешканці додають власний внесок. Завдяки цій програмі було реалізовано десятки проєктів, зокрема облаштовано дитячі майданчики та відремонтовано місцеві спортивні майданчики [13]. У Снігурівській громаді (Миколаївська область) конкурс «Громадські ініціативи для відновлення та розвитку територіальних громад» дав змогу мешканцям та внутрішньо переміщеним особам реалізувати власні проєкти: створити громадські простори для дітей, організувати волонтерські служби та покращити благоустрій мікрорайонів [11].

Державні ініціативи часто втілюються за підтримки місцевих органів влади і фінансуються з бюджету. Вони можуть включати соціальні програми для підтримки населення, охорону здоров'я, освіту та благоустрій територій. Їхня особливість полягає в законодавчій та організаційній основі, а також у здатності охопити широку аудиторію. Проте, успіх таких ініціатив багато в чому залежить від активної участі громади та прозорості їх реалізації. Так, Міністерство соціальної політики України впроваджує проєкт комплексного розвитку та догляду дітей з інвалідністю, спрямований на соціальну інтеграцію та підтримку родин [9]. Іншим прикладом є соціальна інформаційна кампанія Державної податкової служби України, яка формує культуру сплати податків серед громадян [4]. Такі ініціативи доводять, що ефективність

державних програм значною мірою залежить від участі громади та прозорості їх реалізації.

Партнерські ініціативи виникають, коли влада, бізнес, і громадські організації об'єднують зусилля для досягнення спільної мети. Це часто виявляється ефективним у проектах, які потребують значних ресурсів або спеціалізованих знань, таких як реконструкція парків чи створення спортивних майданчиків. Такі ініціативи допомагають зміцнити партнерські відносини та створюють основи для сталого розвитку громади. Зокрема, Калуська міська рада у співпраці з місцевими підприємцями запровадила пільгові умови для бізнесу в межах створення індустріальних парків, що сприяло інвестиціям і розвитку громади [3]. На національному рівні уряд та бізнес реалізують партнерські проекти у сфері відновлення країни, як-от ініціатива, де бізнес визначено ключовим партнером у процесі післявоєнного відновлення.

Бізнес-ініціативи, або корпоративна соціальна відповідальність, спрямовані на втілення важливих для суспільства проектів за допомогою бізнесу. Це можуть бути освітні програми, благодійні проекти, екологічні заходи або розвиток місцевої інфраструктури. Наприклад, компанії можуть фінансувати навчальні курси для молоді або підтримувати місцеві лікарні. Такі ініціативи важливі, адже вони залучають додаткові ресурси та заохочують компанії до активної громадянської відповідальності. Наприклад, компанія ICU підтримує державну платформу UNITED24 та реалізує благодійні ініціативи, зокрема проєкт «Допоможемо рятувальникам», спрямований на підтримку працівників ДСНС [7]. Водночас, як свідчить дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність: як війна змінила підхід українського бізнесу», багато українських компаній переорієнтували свої ресурси на гуманітарну допомогу, освіту та відновлення зруйнованих громад [5]. Такі практики показують, що бізнес може відігравати активну роль у розвитку суспільства, не лише як економічний, а й як соціальний партнер.

Під час війни соціальні ініціативи стали надзвичайно важливими: громади перетворилися на центри гуманітарної підтримки та волонтерської допомоги. За даними Асоціації міст України, понад 70% громад залучили волонтерів до реалізації місцевих програм соціальної допомоги, що свідчить про високу здатність населення до адаптації та солідарності. Однак, залишаються виклики, такі як нестача фахівців та обмежені фінансові ресурси. У такій ситуації надзвичайно важливо співпрацювати з міжнародними партнерами та брати участь у грантових програмах, які допомагають громадам залучати додаткові кошти для реалізації соціальних проектів. Водночас, розвиток фандрайзингу стає ключовим: це системне залучення фінансових, матеріальних та людських ресурсів із різних джерел, включаючи бізнес, благодійні фонди, приватних донорів і самих жителів громади.

Ефективні фандрайзингові практики не лише забезпечують стабільність соціальних ініціатив, але й формують культуру взаємопідтримки, довіри та відповідальності в громаді. У багатьох об'єднаних територіальних громадах України вже розробляються фандрайзингові стратегії та створюються локальні благодійні фонди, що сприяє більшій фінансовій автономії та незалежності соціальних проєктів.

Висновки. Соціальні ініціативи відіграють ключову роль у розвитку громад, адже вони об'єднують активність людей із можливостями, які пропонує місцева влада. Вони можуть бути найрізноманітнішими: від волонтерських і освітніх проєктів до екологічних акцій та партнерських програм. Наскільки ці ініціативи будуть успішними, залежить від рівня довіри в громаді, відкритості влади та наявності ефективних способів спілкування.

Подальші дослідження мають зосередитись на тому, як оцінювати результативність таких ініціатив, як порівнювати український досвід із європейськими соціальними інноваціями, а також на розробці рекомендацій для підвищення їхньої стійкості в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Асоціація міст України. *Best Practices of Municipalities in Wartime*. Київ, 2023. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/best_pr_amu_2024_eng.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
2. Безпалько О. В. *Соціальне проектування : навч. посіб.* Київ, 2010. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2615/1/O_Bezpalko_SP_IL_KUBG.pdf (дата звернення: 20.10.2025).
3. Децентралізація в Україні. *Партнерські ініціативи у сфері розвитку громад*. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/19082> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Державна податкова служба України. *Соціальні ініціативи та підтримка громадян у Черкаській області*. 2024. URL: <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/740642.html> (дата звернення: 26.10.2025).
5. Дія. Бізнес. *Корпоративна соціальна відповідальність: як війна змінила підхід українського бізнесу*. 2023. URL: <https://business.diaa.gov.ua/history-of-success/korporativna-sotsialna-vidpovidalnist-ia-k-viina-zminyala-pidkhid-ukrainskohobiznesu> (дата звернення: 26.10.2025).
6. European Commission. *Social Innovation Europe Initiative*. Brussels, 2018. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/social-innovation-trigger-transformations_en (дата звернення: 24.10.2025).
7. Investment Capital Ukraine (ICU). *Соціальні проєкти та інвестиції у відбудову*. 2024. URL: <https://icu.ua/projects> (дата звернення: 26.10.2025).
8. Міністерство соціальної політики України. *В Україні запрацює нова соціальна послуга з комплексного розвитку та догляду дітей з інвалідністю*. 2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/v-ukrayini-zapratsyuye-novasotsialna-posluha-z-kompleksnoho-rozvytku-ta-dohlyadu-ditey-z-invalidnistyu> (дата звернення: 26.10.2025).

9. Панасюк В. В., Гапоненко А. А. *Пріоритети та перспективи розвитку соціальних ініціатив у територіальних громадах*. 2020. URL: <https://www.uzhnu-economy.com/index.php/mev/article/view/392/375> (дата звернення: 21.10.2025).

10. Семенова О. В. *Соціальні ініціативи як чинник розвитку територіальних громад*. // *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2020. № 3. С. 112–118. (дата звернення: 24.10.2025).

11. Снігурівська міська територіальна громада. *Конкурс «Громадські ініціативи для відновлення та розвитку територіальних громад»*. 2024. URL: <https://snigurivska-gromada.gov.ua/news/1724834776/> (дата звернення: 26.10.2025).

12. Центр розвитку інновацій Київської школи економіки. *Соціальний капітал і громадська активність в ОТГ України*. 2022. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Final-Report-II-part-KAS.pdf> (дата звернення: 24.10.2025).

13. Хмельницька міська рада. *Програма «Громадські ініціативи» Хмельницької міської територіальної громади*. 2025. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/meshkantsiu/hromadski-initsiatyvy> (дата звернення: 26.10.2025).

Юлія Ніколайчук,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник: Людмила Неїжпапа,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ШЛЯХИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Російське вторгнення в Україну кардинально змінило соціально-економічну ситуацію в країні та поставило перед системою соціального захисту нові виклики. Сім'ї з дітьми опинилися серед найбільш вразливих груп населення, що потребують комплексної підтримки. За оцінками міжнародних організацій, мільйони дітей зазнали травматичного досвіду внаслідок бойових дій, евакуації, втрати житла та розлучення з близькими. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації існуючих практик соціальної підтримки, виявлення прогалин у системі захисту та розробки рекомендацій щодо її вдосконалення.

Система державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми в умовах війни включає традиційні та нові програми. До базових форм підтримки належать допомога при народженні дитини, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога малозабезпеченим сім'ям та допомога дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування. Ці програми продовжують функціонувати